YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

2 päivänä lokakuuta 2003 *

Asiassa C-196/99 P,

Siderúrgica Aristrain Madrid SL, kotipaikka Madrid (Espanja), edustajinaan abogado A. Creus Carreras ja abogado N. Lacalle Mangas,

valittajana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu toinen jaosto) asiassa T-156/94 Aristrain vastaan komissio, 11.3.1999 antaman tuomion (Kok. 1999, s. II-645) kumoamista,

ja jossa vastapuolena on

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Currall ja W. Wils, avustajanaan abogado J. Rivas de Andrés, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Wathelet sekä tuomarit D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann (esittelevä tuomari) ja S. von Bahr,

julkisasiamies: C. Stix-Hackl,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 31.1.2002 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.9.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Aristrain Madrid SL on yhteisöjen tuomioistuimeen 25.5.1999 toimittamallaan valituksella hakenut muutosta EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-156/94 Aristrain vastaan komissio, 11.3.1999 antamaan tuomioon (Kok. 1999, s. II-645; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla on hylätty osittain valittajan kanne, jossa se

vaati EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta Euroopan teräspalkkituottajien sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 16 päivänä helmikuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/215/EHTY (EYVL L 116, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista. Tällä päätöksellä komissio määräsi valittajalle sakon EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesti.

Tosiseikat ja riidanalainen päätös

2 Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee, että vuodesta 1974 lähtien Euroopan terästeollisuutta koetteli kriisi, johon liittyi ylitarjonta- ja ylikapasiteettiongelmiin johtanut kysynnän romahtaminen ja alhainen hintataso.

3 Komissio yritti hallita kriisiä yritysten vapaaehtoisin yksipuolisin sitoumuksin, jotka koskivat markkinoille saatetun teräksen määrää ja vähimmäishintoja (Simonet-ohjelma), tai ohje- ja vähimmäishinnoin (Davignon-ohjelma, Eurofer I -sopimus), minkä jälkeen vuonna 1980 se totesi EHTY:n perustamissopimuksen 58 artiklassa tarkoitetun ilmeisen kriisin olevan olemassa ja määräsi muun muassa teräspalkkien pakolliset tuotantokiintiöt. Tämä yhteisön järjestelmä päättyi 30.6.1988.

4 Jo ennen tätä päivämäärää komissio ilmoitti kiintiöjärjestelmän lopettamisesta useissa tiedonannoissa ja päätöksissä ja mainitsi, että tämän järjestelmän lopettaminen merkitsisi palaamista markkinoille, joilla yritykset kilpailevat keskenään vapaasti. Alalle oli kuitenkin edelleen tyypillistä tuotannon ylikapasiteetti, jota asiantuntijoiden mukaan oli vähennettävä riittävästi ja nopeasti, jotta yritykset voivat selviytyä maailmanlaajuisessa kilpailussa.

5 Heti kiintiöjärjestelmän lopettamisen jälkeen komissio perusti valvontajärjestelmän, johon sisältyi tilastojen kerääminen tuotannosta ja toimituksista, markkinoiden kehityksen seuranta sekä markkinatilannetta ja sen kehittymistä koskeva säännöllinen yhteydenpito yritysten kanssa. Alan yritykset, joista osa oli toimialajärjestö Euroferin jäseniä, olivat siten säännöllisesti yhteydessä pääosasto III:een (komission sisämarkkinoista ja teollisuusasioista vastaava pääosasto; jäljempänä PO III) yhteydenpitokokousten yhteydessä. Valvontajärjestelmä päättyi 30.6.1990, jolloin se korvattiin yksilöllisellä ja vapaaehtoisella ilmoitusjärjestelmällä.

6 Vuoden 1991 alussa komissio toimitti tarkastuksia muutaman terästeollisuusyrityksen ja tämän alan yritysten yhteenliittymän tiloissa. Komissio antoi 6.5.1992 näille yrityksille ja yhteenliittymille tiedoksi niitä vastaan esitetyt väitteet. Näitä yrityksiä kuultiin vuoden 1993 alussa.

7 Komissio teki 16.2.1994 riidanalaisen päätöksen, jossa se totesi 17 eurooppalaisen terästeollisuusyrityksen ja niiden yhden toimialajärjestön osallistuneen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti eräisiin sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin hintojen vahvistamiseksi, markkinoiden jakamiseksi ja teräspalkkien markkinoita yhteisön alueella koskevien luottamuksellisten tietojen vaihtamiseksi. Tällä päätöksellä komissio määräsi 14:lle tämän alan yritykselle sakkoja 1.7.1988—31.12.1990 tehdyistä kilpailusääntöjen rikkomisista.

Oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

8 Kantaja nosti 18.4.1994 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen, jossa se vaati riidanalaisen päätöksen kumoamista osittain.

9 Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi kantajan kanteen osittain ja alensi sille määrättyä sakkoa.

Asianosaisten vaatimukset

10 Valittaja vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

1) kumoaa [valituksenalaisen] tuomion kaikkien tai joidenkin valituksessa mainittujen virheiden perusteella ja toteaa kaikki tästä kumoamisesta aiheutuvat oikeusvaikutukset riippumatta siitä, ratkaiseeko se itse pääasian nimenomaisesti vai palauttaako se asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, ja erityisesti

a) kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin kuin siinä todetaan, ettei [riidanalaisessa] päätöksessä rikota yhteisön oikeutta siten, että siinä sovellettaisiin ja tulkittaisiin EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa väärin, ja tämän vuoksi kumoaa kyseisen päätöksen tällä perusteella;

b) ratkaisee asian, jos se on ratkaisukelpoinen, tai muussa tapauksessa palauttaa sen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, jotta tämä ratkaisisi asian seuraavien perusteiden mukaisesti ja tämän vuoksi kumoaisi [riidanalaisen] päätöksen näihin perusteisiin liittyviltä osin tai toissijaisesti alentaisi valittajalle määrättyä sakkoa:

— yhteisvastuu

— perustelujen puutteellisuus

— epäjohdonmukaisuus

— yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden loukkaaminen sen vuoksi, että sakkojen määrä on ilmaistu ecuina

— se, ettei komissiota ole velvoitettu korvaamaan ensimmäisessä oikeusasteessa kantajana olleelle asianosaiselle kaikkia niitä kuluja ja korkoja, joita aiheutuu vakuuden antamisesta tai koko sakon tai sen osan mahdollisesta maksamisesta; ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on todettava, että sakolle on maksettava korkoa vasta siitä lähtien, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio on täytäntöönpanokelpoinen, ja tämän vuoksi velvoitettava komissio korvaamaan vakuuden antamisesta tai sakkojen maksamisesta aiheutuvat kulut ja korot

— sama koskee jäljempänä esitettäviä kahdeksatta ja yhdeksättä perustetta;

c) palauttaa asian ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen siltä osin kuin se ei ole ratkaisukelpoinen, erityisesti

— harkintavallan väärinkäyttöä koskevan perusteen osalta;

2) velvoittaa vastapuolen korvaamaan tässä oikeusasteessa ja ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut, jos valitus hyväksytään kokonaan tai osittain.

11 Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valitusperusteet

12 Valittaja esittää valituksensa tueksi yhdeksän valitusperustetta:

1) EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa on sovellettu ja tulkittu väärin arvioitaessa tapahtuneiksi väitettyjä rikkomisia, ja perustelut ovat tältä osin ristiriitaiset;

2) harkintavallan väärinkäytön käsitettä on sovellettu virheellisesti;

3) EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa on sovellettu väärin sakkojen määrää koskevien perustelujen osalta;

4) perustelut ovat riittämättömiä siltä osin kuin kyse on:

a) toteamuksesta, jonka mukaan komissio oli riidanalaista päätöstä tehdessään päätösvaltainen, ja kieltäytymisestä määrätä valittajan tältä osin vaatimista asian selvittämistoimista,

b) kieltäytymisestä ottaa huomioon muissa kartelliasioissa määrättyjen sakkojen määrä;

5) yhteisön oikeutta on rikottu arvioitaessa

a) väitettä, joka koskee sellaisten sakkojen maksamiseen velvoitettua oikeushenkilöä, joka on määrätty kahden eri yhtiön menettelytapojen perusteella,

b) sitä raskauttavaa asianhaaraa, että valittaja on tiennyt moitittujen menettelytapojen lainvastaisuudesta, ja

c) komission riidanalaisen päätöksen päätösosassa ilmoittamaa ajankohtaa, jonka jälkeen tapahtuneet kilpailusääntöjen rikkomiset on luettu valittajan syyksi;

6) yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on loukattu arvioitaessa väitteitä, joiden mukaan Espanjan pesetan devalvoituminen ecuun nähden oli otettava huomioon;

7) yhteisön oikeutta on rikottu, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei velvoittanut komissiota korvaamaan vakuuden antamisesta tai sakkojen mahdollisesta maksamisesta aiheutuvia kuluja ja korkoja;

8) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 33 artiklaa on rikottu ja menettelyllisiä takeita on loukattu;

9) oikeutta saada oikeudenmukainen tuomio kohtuullisen ajan kuluessa on loukattu.

13 Valituksenalaisen tuomion kohdat, joita kussakin valitusperusteessa arvostellaan, mainitaan kyseisen valitusperusteen käsittelyn yhteydessä.

Valitus

Ensimmäinen valitusperuste

14 Ensimmäisen valitusperusteen mukaan yhteisön oikeutta on rikottu siten, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa on tulkittu ja sovellettu väärin ar-

vioitaessa EHTY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla markkinoilla tapahtuneiksi väitettyjä rikkomisia, ja siten, että perustelut ovat tältä osin ristiriitaiset.

15 Tämä valitusperuste koskee:

— valituksenalaisen tuomion 314—336 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki riidanalaisessa päätöksessä todettujen menettelytapojen luonnehtimista EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa tarkoitetun "tavanomaista kilpailua" koskevan arviointiperusteen kannalta

— valituksenalaisen tuomion 413—439 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki riidanalaista päätöstä tarkastaakseen, pidettiinkö riidanalaista tietojenvaihtoa erillisenä kilpailusääntöjen rikkomisena, ja arvioi tämän tietojenvaihdon kilpailunvastaisuutta

— valituksenalaisen tuomion 465—519 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki väitteitä, jotka koskivat komission osallisuutta kilpailusääntöjen rikkomisiin, joihin valittajan on katsottu osallistuneen

— valituksenalaisen tuomion 612—623 ja 645 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki kilpailusääntöjen rikkomisten taloudellisia vaikutuksia sakkojen määrän vahvistamiseksi.

16 Valittaja väittää, että

— ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut virheellisesti EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklassa esiintyviä käsitteitä "sopimus" ja "yhdenmukaistettu menettelytapa", kun se on käyttänyt EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan (josta on tullut EY 81 artikla) soveltamisperusteita, vaikka näiden perustamissopimusten taloudellinen ja oikeudellinen asiayhteys ei ole sama ja vaikka teräsmarkkinoilla on tiettyjä erityispiirteitä, kuten suuri läpinäkyvyys, joka mahdollistaa hintojen samankaltaisuuden

— kun otetaan huomioon tietojenvaihtokokousten tarpeellisuus sovellettaessa EHTY:n perustamissopimusta ja pääosasto III:n tätä koskevat vaatimukset, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheen arvioidessaan erityisesti valituksenalaisen tuomion 233 kohdassa, että pelkkä osallistuminen tällaisiin kokouksiin riitti osoittamaan osallistumisen kilpailunvastaiseen toimintaan.

17 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myöntänyt valittajan väitteiden ja todistajien lausumien pätevyyden, sillä valituksenalaisen tuomion 606—623 kohdassa se alensi valittajalle hintojen vahvistamista koskevien eri sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen vuoksi määrättyjä sakkoja 15 prosentilla.

18 Valittaja arvostelee myös sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisen tuomion 420 kohdassa komission arvioinnin, jonka se esitti 19.1.1998 antamassaan kirjallisessa vastauksessa ja suullisessa käsittelyssä ja jonka mukaan tietojenvaihtojärjestelmään osallistumista ei voida pitää erillisenä kilpailusääntöjen rikkomisena. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ylitti valittajan mukaan toimivaltansa rajat, kun se tällä tavoin korvasi komission arvioinnin omalla arvioinnillaan.

19 Komissio katsoo, että väite EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan virheellisestä tulkinnasta on perusteeton. Komissio väittää, että valituksenalaisessa tuomiossa on perusteltu riittävästi sitä, että kyseisessä määräyksessä asetettua hintojen vahvistamiskieltoa oli rikottu, ja että kyseisen perustamissopimuksen 60 artikla ei estä 65 artiklan soveltamista.

20 Tietojenvaihtokokouksiin osallistumisesta komissio toteaa, että valittaja sekoittaa valituksenalaisen tuomion 232 kohdassa mainitut "lainmukaiset" kokoukset salaisiin kokouksiin, joilla oli lainvastainen tarkoitus ja joita kuvaillaan valituksenalaisen tuomion 510 ja 511 kohdassa. Valittajaa on moitittu ainoastaan viimeksi mainittuihin kokouksiin osallistumisesta.

21 Komissio katsoo, että väitettä, joka koskee komission oikeudenkäynnin aikana siitä esittämän arvioinnin hylkäämistä, oliko tietojenvaihto erillinen kilpailusääntöjen rikkominen, ei voida ottaa tutkittavaksi, sillä se on esitetty ensimmäistä kertaa vasta yhteisöjen tuomioistuimessa. Komission mukaan tämä valitusperuste on myös perusteeton, sillä kannetta käsitellessään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä oli valvoa riidanalaisen päätöksen eikä tällaisen arvioinnin laillisuutta.

22 Komissio katsoo, että väite, jonka mukaan PO III tiesi niistä kilpailunvastaisista menettelytavoista, joista valittajaa on moitittu, ja jopa edisti niitä, on virheellinen, ja se viittaa valituksenalaisen tuomion 510 ja 511 kohtaan. Komission mukaan niissä on kyse tosiseikkoja koskevista toteamuksista, jotka eivät voi kuulua yhteisöjen tuomioistuimen valvontavallan alaisuuteen.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

23 On todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli valituksenalaisen tuomion 315—320 kohdassa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan

1 kohdan asiayhteyttä. Se myös arvioi valituksenalaisen tuomion 321—331 kohdassa sitä, oliko tämän perustamissopimuksen 60 artiklalla merkitystä arvioitaessa valittajan moitittuja menettelytapoja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan valossa. Valituksenalaisen tuomion 332 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 artiklaa ja 333 kohdassa totesi, etteivät yritykset saa minkään tässä kohdassa mainitun määräyksen perusteella rikkoa kyseisen 65 artiklan 1 kohdassa olevaa kieltoa tekemällä sopimuksia tai noudattamalla sellaisia hintojen vahvistamista koskevia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joista käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse.

24 On todettava, että kaikki ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin esittämät perustelut ovat olleet oikeutettuja.

25 Valituksenalaisen tuomion 413—420 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki sitä, pidettiinkö moitittuja tietojenvaihtojärjestelmiä riidanalaisessa päätöksessä erillisenä kilpailusääntöjen rikkomisena. On kuitenkin todettava, ettei valittaja ole osoittanut eikä edes pyri osoittamaan, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi rikkonut yhteisöjen oikeutta, kun se on tulkinnut itse riidanalaista päätöstä mieluummin kuin luottanut komission virkamiesten 19.1.1998 päivätyssä vastauksessa ja suullisessa käsittelyssä antamiin selvityksiin. Joka tapauksessa on riittävää todeta, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ratkaisee yhteisön toimea vastaan nostettua kumoamiskannetta, sen on itse tulkittava tätä toimea.

26 Kun otetaan huomioon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteuttama EHTY:n perustamissopimuksen analysointi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioidessaan riidanalaisen tietojenvaihdon kilpailunvastaisuutta valituksenalaisen tuomion 421 kohdassa perustellusti todennut, että tämän perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohta perustuu käsitykseen, jonka mukaan jokaisen taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti politiikka, jota se aikoo noudattaa yhteismarkkinoilla.

27 Yhdestäkään EHTY:n perustamissopimuksen määräyksestä ei seuraa, että moitittuihin kokouksiin osallistumisen olisi pitänyt olettaa olevan laillista. Näin ollen

ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 233 kohdassa voinut oikeutetusti ja todistelusääntöjä rikkomatta todeta, että yrityksen osallistuminen kokouksiin, joissa on toteutettu kilpailunvastaisia toimenpiteitä, on päinvastaista johtopäätöstä tukevien todisteiden puuttuessa sellaisenaan riittävä näyttö tämän yrityksen osallistumisesta näihin toimenpiteisiin.

28 Sen väitteen osalta, jonka mukaan yritysten on ollut välttämätöntä vaihtaa keskenään tietoja niiden ja PO III:n välisen yhteistyön vuoksi, on todettava, ettei valittaja esitä mitään perusteluja, jotka kyseenalaistaisivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 478—519 kohdassa esittämän arvioinnin. Kyseisissä kohdissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on osoittanut, että kyseessä olevat yritykset olivat salanneet komissiolta niiden käymien kilpailua rajoittavien keskustelujen ja niiden tekemien sopimusten olemassaolon ja sisällön. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 512 kohdassa, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 4 kohdan määräykset ovat joka tapauksessa sisällöltään objektiivisia ja velvoittavat sekä yrityksiä että komissiota, joka ei voi vapauttaa yritystä niistä.

29 Toisin kuin valittaja väittää, tietojenvaihdon kilpailunvastaisuutta ei kyseenalaista se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin alensi sakkoja ottaakseen huomioon hintoja koskevan tietojenvaihdon taloudelliset vaikutukset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittama valvonta, joka koskee valittajalle EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättyjen sakkojen määrää, on erillinen siitä valvonnasta, joka koskee tämän määräyksen 1 kohdassa tarkoitetun rikkomisen olemassaoloa.

30 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei näin ollen ole esittänyt ristiriitaisia toteamuksia, kun se on valituksenalaisen tuomion 621—623 kohdassa ottanut huomioon komission menettelytavat arvioidakseen rikkomisen taloudellisia vaikutuksia ja alentaakseen määrättyjä sakkoja ja kyseisen tuomion 510 ja 511 kohdassa todennut, että tietojenvaihtoa koskeva kilpailusääntöjen rikkominen oli tapahtunut ilman, että PO III:n virkamiehet olisivat olleet siitä tietoisia.

31 Edellä esitetyn perusteella ensimmäinen valitusperuste on perusteeton.

Toinen valitusperuste

32 Toisen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen soveltaessaan harkintavallan väärinkäytön käsitettä, koska se ei ole asianmukaisesti tutkinut valittajan tältä osin esittämää väitettä eikä sen esiin tuomia seikkoja.

33 Tämä valitusperuste koskee valituksenalaisen tuomion 526—532 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"526 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että samanaikaisesti PO IV:n [komission kilpailupääosasto] tässä asiassa hoitaman hallinnollisen menettelyn kanssa PO III on käynyt terästeollisuuden edustajien kanssa neuvotteluja, joissa on pyritty terästeollisuuden perusteelliseen rakenneuudistukseen, joka rahoitettaisiin osaksi yhteisön varoilla. Nämä neuvottelut ovat osapuolten välisen yksimielisyyden puuttuessa katkenneet riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneenä päivänä eli 15.2.1994 pidetyssä kokouksessa, johon ovat osallistuneet terästeollisuuden edustajat sekä komission jäsenet Bangemann ja Van Miert.

527 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöstä tehtäessä on tapahtunut harkintavallan väärinkäyttö vain silloin, kun objektiivisten, asianmukaisten ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että toimenpide on toteutettu yksinomaan tai ainakin ratkaisevilta osin muiden kuin ilmoitettujen päämäärien saavuttamiseksi tai perustamissopimuksessa tapauk-

seen liittyvien seikkojen käsittelemiseksi erityisesti määrätyn menettelyn kiertämiseksi (ks. esim. asia C-331/88, Fedesa ym., tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4023, 24 kohta; asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 68 kohta ja asia T-57/91, NALOO v. komissio, tuomio 24.9.1996, Kok. 1996, s. II-1019, 327 kohta).

528 Kilpailurikkomisten selvittämismenettely ja seuraamusten määrääminen ovat perustamissopimuksen 3 ja 4 artiklan perustavanlaatuisten määräysten mukaisesti komission toimenpiteiden asianmukaisia tarkoitusperiä. Jos tällaisista rikkomisista on saatu todellinen näyttö ja jos osoitetaan, että sakkojen määrät on laskettu objektiivisesti ja oikeasuhtaisesti, tällaisten sakkojen määräämisestä perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti tehtyyn päätökseen voidaan katsoa sisältyvän harkintavallan väärinkäyttöä vain poikkeustapauksissa.

529 Komission ja terästeollisuuden edustajien väliset Euroopan terästeollisuuden rakenneuudistusta koskevat samanaikaiset neuvottelut, joita on käyty 1980-luvulta tai jopa 1970-luvulta alkaen, kuten myöskään näiden neuvottelujen tuloksettoman päättymisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen samanaikaisuus tai sen eräissä Euroopan parlamentin jäsenissä tai lehtimiehissä herättämät kysymykset eivät yksinään todista harkintavallan väärinkäyttöä.

530 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään ole todennut sille [EHTY:n tuomioistuimen perussäännön] 23 artiklan nojalla toimitetussa asiakirja-aineistossa mitään sellaista, mikä olisi omiaan osoittamaan, että perustamissopimuksen 65 artiklaa olisi sovellettu nyt käsiteltävässä asiassa terästeollisuuden pakottamiseksi uudistamaan rakenteitaan taikka sen rankaisemiseksi yhteistyöhaluttomuudesta. Ei myöskään ole mitään syytä epäillä, että menettely olisi poikennut normaalisti noudatettavasta menettelystä koko aikana, joka on kulunut ensimmäisistä tarkastuksista tammikuussa 1991 riidanalaisen päätöksen tekemiseen asti 16.2.1994,

mukaan lukien väitteiden tiedoksiantaminen asianomaisille yrityksille 6.5.1992, yritysten lähettämien vastausten tutkiminen elokuun 1992 vaiheilla, yritysten kuuleminen tammikuussa 1993, asianomaisten pyynnöstä suoritettu sisäinen tutkimus tammi-helmikuussa 1993, kuulemismenettelyn muistion lähettäminen kahdessa osassa 8.7.1993 ja 8.9.1993 sekä päätösesityksen valmistelu käännöksineen eri kielille ja yhteydenpitoineen asian käsittelyyn osallistuvien eri yksiköiden kanssa. Kantaja ei myöskään ole kiistänyt komission lausumaa, jonka mukaan kuuleminen on siirretty syyskuusta 1992 tammikuuhun 1993 eli noin neljä kuukautta myöhemmäksi nimenomaan eräiden yritysten pyynnöstä, jotta niiden oikeudenkäyntiavustajat olisivat voineet keskittyä puolustamaan niitä polkumyyntiä koskevassa menettelyssä, johon Yhdysvaltojen viranomaiset olivat tuohon aikaan ryhtyneet niitä vastaan.

531 Lopuksi mikään todiste ei tue väitettä, jonka mukaan riidanalaista päätöstä ei olisi tehty täsmälleen samansisältöisenä, vaikka terästeollisuuden kanssa käydyt neuvottelut eivät olisi katkenneet edellisenä päivänä. Sama koskee väitteitä, jotka perustuvat samanaikaisen menettelyn olemassaoloon 'kelamarkkinoilla' ja jotka kantaja on ainoastaan maininnut kirjelmissään. Näissä olosuhteissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei asian selvittämistointa koskevaa vaatimusta ole hyväksyttävä.

532 Harkintavallan väärinkäyttöön nojautuva kanneperuste on sen vuoksi hylättävä perusteettomana."

34 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen valituksenalaisessa tuomiossa, sillä se ei ole siinä poistanut epävarmuutta, joka johtuu käsiteltävänä olevassa asiassa havaituista, harkintavallan väärinkäyttöä selvästi osoittavista seikoista, joihin valittaja kirjelmissään vetoaa.

35 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ottanut huomioon ensinnäkään sellaista "kelamarkkinoita" koskevaa tutkimusta, joka toteutettiin samanaikaisesti riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtaneen tutkimuksen

kanssa, toiseksi sitä, että tämä päätös tehtiin päivää myöhemmin kuin komission ja yhteisön terästeollisuusyritysten väliset, niiden välisten ristiriitojen ratkaisemiseen tähdänneet neuvottelut päättyivät, eikä kolmanneksi sitä, että komission jäsen Van Miert luonnehti 16.2.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa määrättyä sakkoa "esimerkinomaiseksi" ja viittasi siihen mahdollisuuteen, että sakkoa määrättäessä on otettu huomioon olosuhteita, jotka eivät liity tiiviisti tutkimukseen.

36 Valittaja arvostelee myös sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rajoittanut tutkimuksensa asiaan liittyviin asiakirjoihin pitämättä tarpeellisena lisätutkimuksia esitettyjen seikkojen todenperäisyyden osoittamiseksi, vaikka näihin asiakirjoihin sisältyi valittajan mukaan asiakirjoja, jotka saavat aikaan ainakin perustellun epäilyksen.

37 Komissio katsoo, ettei tätä valitusperustetta voida ottaa tutkittavaksi, sillä valittaja ainoastaan toistaa jo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esittämänsä väitteet.

38 Komissio katsoo myös, että valitusperuste on perusteeton, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusteli ratkaisuaan laajasti valituksenalaisen tuomion 529—531 kohdassa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

39 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa valituksenalaisen tuomion 527 kohdassa perustellusti, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöstä tehtäessä harkintavaltaa on käytetty väärin, jos objektiivisten, asiaankuuluvien ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että päätös on tehty yksinomaan tai ainakin olennaisilta osin muiden kuin esitettyjen päämäärien saavuttamiseksi tai perustamissopimuksessa asian käsittelyjärjestykseksi erityisesti määrätyn menettelyn välttämiseksi.

40 On huomautettava, että kuten HT 32 d artiklan 1 kohdasta ja EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklasta seuraa, muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin. Näin ollen ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen määrittämään merkityksellisen tosiseikaston ja arvioimaan sitä sekä arvioimaan todistusaineistoa, paitsi jos tämä tosiseikasto ja todistusaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla (ks. vastaavasti asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 49 ja 66 kohta; yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 194 kohta ja asia C-312/00 P, komissio v. Camar ja Tico, tuomio 10.12.2002, Kok. 2002, s. I-11355, 69 kohta).

41 Yhteisöjen tuomioistuin voi kuitenkin tarkastaa, onko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vastannut asianosaisten esittämiin väitteisiin ja perustellut ratkaisunsa asianmukaisesti (ks. vastaavasti asia C-274/99 P, Connolly v. komissio, tuomio 6.3.2001, Kok. 2001, s. I-1611, 119—122 kohta).

42 Toisin kuin valittaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut ja nimenomaisesti maininnut valituksenalaisen tuomion 529 kohdassa riidanalaisen päätöksen tekemisen aikana vallinneet olosuhteet, joihin kuuluvat terästeollisuuden rakenneuudistusta koskevat samanaikaiset neuvottelut, näiden neuvottelujen tuloksettoman päättymisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen samanaikaisuus sekä päätöksen herättämät kysymykset.

43 Ei voida menestyksellisesti väittää, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi ottanut huomioon myös Van Miertin 16.2.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa esittämiä lausumia, pelkästään sillä perusteella, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei maininnut myös niitä nimenomaisesti kyseisessä valituksenalaisen tuomion 529 kohdassa. On näet todettava, että mainitessaan "[riidanalaisen päätöksen] eräissä Euroopan parlamentin jäsenissä tai lehtimiehissä herättämät kysymykset" ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti huomioon kaikki tämän päätöksen tekemiseen liittyvät seikat, joihin kyseiset lausumat väistämättä kuuluvat.

44 Toisin kuin valittaja väittää, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös ottanut huomioon "kelamarkkinoita" koskevan samanaikaisen menettelyn, johon se viittaa nimenomaisesti valituksenalaisen tuomion 531 kohdassa.

45 Kun otetaan huomioon se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kyseisessä kohdassa, ettei voitu havaita mitään osoitusta siitä, että tämä samanaikainen menettely merkitsisi harkintavallan väärinkäyttöä, ja koska todistusaineiston arviointi ei kuulu yhteisöjen tuomioistuimen muutoksenhaun yhteydessä toteuttaman valvonnan piiriin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut tämän perusteella johdonmukaisesti, ettei tähän menettelyyn liittyviä asian selvittämistoimia koskevia vaatimuksia ole hyväksyttävä.

46 Edellä esitetystä seuraa, että toinen valitusperuste on perusteeton.

Kolmas valitusperuste

47 Kolmannen valitusperusteen mukaan EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa on sovellettu väärin siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut todennut, että riidanalaisen päätöksen perustelut ovat puutteelliset sakkojen määrän laskemisen osalta.

48 Tämä valitusperuste koskee valituksenalaisen tuomion 557—559 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"557 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995,

s. II-1063, 142 kohta) katsonut olevan suositeltavaa, että yritykset saavat komission sopivaksi harkitsemalla tavalla yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, jotta ne voivat määrittää kantansa tietoisina kaikista seikoista ilman, että niiden on tästä syystä nostettava kanne kyseistä päätöstä vastaan.

558 Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä silloin, kun komissio on käyttänyt sakkojen laskemiseen yksityiskohtaisia aritmeettisia kaavoja, kuten tässä tapauksessa. Sellaisessa tapauksessa on suotavaa, että asianomaisilla yrityksillä ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on mahdollisuus tarkastaa, ettei komission käyttämässä menetelmässä ja sen soveltamisen eri vaiheissa ole tapahtunut virheitä ja että ne ovat sopusoinnussa sakkoasioihin sovellettavien säännösten ja periaatteiden, erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

559 On kuitenkin syytä korostaa, että tällaiset asianosaisen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä sen työjärjestyksen 64 ja 65 artiklan nojalla toimitetut numerotiedot eivät ole riidanalaisen päätöksen jälkikäteisiä lisäperusteluja, vaan ne ilmaisevat numeroina riidanalaisessa päätöksessä sanallisesti ilmaistut perusteet, mikäli ne itsessään ovat sellaisia, että ne on mahdollista ilmaista määrällisesti."

49 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa virheellisesti, kun se on hylännyt kanneperusteen, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen perustelut ovat puutteelliset sakkojen määrän laskemisen osalta, ja jättänyt noudattamatta periaatteita, jotka se on itse maininnut valituksenalaisen tuomion 557 ja 558 kohdassa. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin tekemän päätelmän vahvistaminen merkitsisi sen hyväksymistä, että komissio voi täydentää sellaisen päätöksen, jolla määrätään seuraamuksesta, jo sisältämiä perusteluja oikeudenkäyntimenettelyn suulliseen vaiheeseen asti.

50 Komissio katsoo, että valittaja tulkitsee väärin edellä mainitussa asiassa Tréfilunion vastaan komissio annettua tuomiota. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut, että sakkojen määrää on käsiteltävänä olevassa asiassa perusteltu riittävästi, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ylimääräisenä huomautuksena todennut olevan suositeltavaa, että komissio esittäisi sakkojen laskentamenetelmästä enemmän yksityiskohtaisia tietoja. Komissio huomauttaa vielä, että se on riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen hyväksynyt "sakkojen laskemista koskevat suuntaviivat".

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

51 On huomautettava, että EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan "komission päätökset, suositukset ja lausunnot perustellaan, ja niissä viitataan niihin lausuntoihin, jotka on hankittava".

52 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että velvollisuudella perustella yksittäistapausta koskeva päätös on tarkoitus antaa yhteisöjen tuomioistuimelle mahdollisuus tutkia päätöksen laillisuus sekä antaa asianosaiselle riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko se mahdollisesti virheellinen, jolloin sen pätevyys voidaan riitauttaa (asia 32/86, Sisma v. komissio, tuomio 7.4.1987, Kok. 1987, s. 1645, 8 kohta).

53 Käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 555 kohdassa oikeutetusti, että riidanalaisen päätöksen 300—312, 314 ja 315 perustelukappaleeseen sisältyy riittävä ja asianmukainen selostus seikoista, jotka on yleisesti otettu huomioon todettujen eri rikkomisten vakavuutta arvioitaessa, ja totesi valituksenalaisen tuomion 556 kohdassa oikeutetusti, että riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa on eritelty kunkin rikkomisen yhteydessä huomioon otettu kestoaika.

54 Riidanalaisen päätöksen 300 perustelukappaleessa todetaan kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus ja ilmoitetaan sakkojen määrää vahvistettaessa huomioon otetut seikat. Päätöksen 301 perustelukappaleessa on otettu huomioon terästeollisuuden taloudellinen tilanne, 302—304 perustelukappaleessa rikkomisten taloudelliset vaikutukset, 305—307 kohdassa se, että ainakin osa yrityksistä tiesi toimintansa olevan tai voivan olla EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista, 308—312 perustelukappaleessa väärinkäsitykset, joita kriisijärjestelmän aikana saattoi syntyä, ja 316 perustelukappaleessa rikkomisten kesto. Riidanalaisessa päätöksessä selvitetään lisäksi yksityiskohtaisesti kunkin yrityksen osallistuminen kuhunkin kilpailusääntöjen rikkomiseen.

55 On todettava, että riidanalaisen päätöksen sisältämien tietojen perusteella kyseessä oleva yritys on voinut saada tietoonsa toimenpiteen perustelut voidakseen puolustaa oikeuksiaan ja yhteisöjen tuomioistuimella on mahdollisuus tutkia kyseisen päätöksen laillisuus. Tästä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin soveltanut virheellisesti EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa, kun se katsoi päätöksen perustelujen olevan riittävät sakkojen määrän määrittämisen osalta.

56 Sakkojen määrän laskemista koskevien numerotietojen esittämisen osalta on huomautettava, että tällaiset numerotiedot, vaikka ne ovatkin hyödyllisiä ja toivottavia, eivät ole välttämättömiä sakkojen määräämistä koskevan päätöksen perusteluvelvollisuuden täyttämiseksi, ja samalla on korostettava, että komissio ei missään tapauksessa voi luopua harkintavallastaan käyttämällä yksinomaan ja mekaanisesti aritmeettisia laskentakaavoja (ks. asia C-291/98 P, Sarrió v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9991, 75—77 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 464 kohta).

57 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen oikeutetusti ja ristiriidattomasti huomauttanut valituksenalaisen tuomion 557 ja 558 kohdassa, että sakkojen määrän laskemista koskevien numerotietojen ilmoittaminen on suositeltavaa, mutta kuitenkin todennut valituksenalaisen tuomion 559 kohdassa, että riidanalaisen päätöksen perustelut olivat sakkojen määrän osalta riittävät.

58 Tästä seuraa, että kolmas valitusperuste on perusteeton.

Neljäs valitusperuste

59 Neljäs valitusperuste jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäisen mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset sen osalta, oliko komissio riidanalaista päätöstä tehdessään päätösvaltainen, ja toisen mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi ottamasta huomioon muissa EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa kartelliasioissa määrättyjen sakkojen määriä.

Neljännen valitusperusteen ensimmäinen osa

60 Neljännen valitusperusteen ensimmäisen osan mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset sen osalta, oliko komissio riidanalaista päätöstä tehdessään päätösvaltainen, ja sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei määrännyt tältä osin merkityksellisten asiakirjojen toimittamisesta.

61 Ensinnäkin valittaja riitauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin, joka koskee komission sen kokouksen pöytäkirjaa, jonka kuluessa riidanalainen päätös tehtiin (jäljempänä pöytäkirja). Toiseksi valittaja katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt omasta aloitteestaan toteuttaa lisätutkimuksia tai ainakin perustella riittävästi sitä, ettei se määrännyt valittajan vaatimista ylimääräisistä asian selvittämistoimista.

62 Komissio katsoo, että valitusperusteen tämä osa on jätettävä tutkimatta, sillä se koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteuttamaa tosiseikkojen arviointia.

63 Komission mukaan valitusperusteen tämä osa on lisäksi perusteeton, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 116—131 kohdassa esittämät perustelut ovat yhteisön oikeuden mukaisia. Komission mukaan valittaja tulkitsee lisäksi virheellisesti pöytäkirjan 40 sivua, jota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli valituksenalaisen tuomion 125—128 kohdassa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

64 Kuten tämän tuomion 40 kohdassa huomautetaan, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen määrittämään merkityksellisen tosiseikaston ja arvioimaan sitä sekä arvioimaan todistusaineistoa. Valittaja, joka ei väitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi ottanut pöytäkirjan sisällön huomioon vääristyneellä tavalla, ei näin ollen voi kyseenalaistaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tätä asiakirjaa koskevaa arviointia.

65 Valitusperusteen tämän osan ensimmäisen väitteen osalta, jonka mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat puutteelliset sen osalta, oliko komissio riidanalaista päätöstä tehdessään päätösvaltainen, riittää, kun todetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki tätä valituksenalaisen tuomion 187—202 kohdassa. Kyseisen tuomion 195—200 kohdassa se vastasi tarkasti ja yksityiskohtaisesti valittajan väitteisiin, joiden mukaan komissio ei ollut päätösvaltainen, kun sen jäsenten kollegio teki riidanalaisen päätöksen.

66 Tästä seuraa, että valituksenalaisen tuomion perustelut ovat tältä osin riittävät.

67 Valitusperusteen tämän osan toisen väitteen osalta, joka liittyy sen perusteluihin, ettei asiakirjojen toimittamista koskevaa vaatimusta hyväksytty, on huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuinten tehtävänä on asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella päättää asiakirjan esittämisen tarpeellisuudesta asian selvittämistoimiin sovellettavien työjärjestyksen määräysten mukaisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklan ja 65 artiklan b kohdan määräyksistä ilmenee, että asiakirjojen esittäminen on niitä asian selvittämistoimia, joista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä milloin tahansa (asia C-286/95 P, komissio v. ICI, tuomio 6.4.2000, Kok. 2000, s. I-2341, 49 ja 50 kohta).

68 Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli käytössään pöytäkirjan kopio eli asiakirja, joka komission työjärjestyksen, sellaisena kuin se on 17.2.1993 tehdyn komission päätöksen 93/492/Euratom, EHTY, ETY (EYVL L 230, s. 15) mukaan on todisteena komission kokousten kulusta, sen ei tarvinnut ryhtyä selvittämään asiaa enempää saadakseen muita asiakirjoja, jos se katsoi, ettei tällainen toimenpide ollut tarpeen asian näyttämiseksi toteen (ks. vastaavasti em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 404 kohta).

69 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 190—199 kohdassa esittämä pöytäkirjan arviointi ja sen kyseisen tuomion 200 kohdassa tämän perusteella esittämä päätelmä, jonka mukaan komissio oli päätösvaltainen, ovat oikeudellisesti riittäviä perusteluja kyseisen tuomion 223 kohdassa esitetylle arvioinnille, jonka mukaan ei ollut tarpeen määrätä valittajan vaatimista asian selvittämistoimista.

70 Tästä seuraa, että neljännen valitusperusteen ensimmäisen osan väite, jonka mukaan perustelut ovat puutteelliset sen osalta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei määrännyt asian selvittämistoimista, on perusteeton.

Neljännen valitusperusteen toinen osa

71 Neljännen valitusperusteen toisessa osassa valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi ottamasta huomioon muissa EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa kartelliasioissa määrättyjen sakkojen määriä ilman, että se olisi esittänyt tähän oikeuttavia perusteita.

72 Valitusperusteen tämä osa koskee valituksenalaisen tuomion 649—652 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"649 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, etteivät riidanalaisessa päätöksessä sekä [EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (Asia IV/33.833 — Kartonki) 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyssä komission päätöksessä 94/601/EY (EYVL L 243, s. 1; jäljempänä Kartonki-päätös) ja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (Asiat IV/33.126 ja 33.322 — Sementti) 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyssä komission päätöksessä 94/815/EY (EYVL L 343, s. 1; jäljempänä Sementti-päätös)] noudatetut sakkojen yleiset tasot ole missään tapauksessa suoraan verrattavissa toisiinsa.

650 Riidanalainen päätös on ensiksikin tehty ennen suuntaviivojen antamista, eikä siinä tehdyssä laskelmassa ole käytetty suuntaviivojen mukaista menetelmää, jossa edellytetään perussakkoa ja kestoajan mukaisia korotuksia.

651 Toiseksi myös Kartonki-päätös ja Sementti-päätös on tehty ennen mainittuja suuntaviivoja, eikä päätöksissä sanota, että niissä olisi käytetty suuntaviivojen mukaista menetelmää.

652 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo kolmanneksi, että nyt käsiteltävän tapauksen tosiseikaston ja oikeuskysymysten muodostama viitekehys poikkeaa Kartonki-asian ja Sementti-asian vastaavasta viitekehyksestä niin paljon, ettei näiden päätösten yksityiskohtaisesta vertailusta ole hyötyä arvioitaessa kantajalle tässä asiassa määrättävää sakkoa."

73 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheen, kun se ei ole todennut, että komissio on loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta soveltaessaan käsiteltävänä olevassa asiassa epäsuotuisampaa menettelytapaa kuin muissa asioissa, vaikka asiayhteys on samanlainen, erityisesti määräämällä sakkoja, jotka prosentteina liikevaihdosta ilmaistuna olivat valittajan mukaan rikkomisen vakavuuteen ja kestoon nähden suuremmat kuin Kartonki- ja Sementti-päätöksissä. Valituksenalaisessa tuomiossa ei käsitellä tätä seikkaa, mikä valittajan mukaan merkitsee päättelyn olennaista osatekijää koskevien perustelujen ilmeistä puutteellisuutta.

74 Komissio katsoo, että valitusperusteen tämä osa on jätettävä tutkimatta kahdesta syystä. Ensinnäkin siinä pelkästään toistetaan jo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa esitetyt väitteet, ja toiseksi se koskee tosiseikkojen arviointia, joka kuuluu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yksinomaiseen toimivaltaan.

75 Lisäksi tämä valitusperuste on komission mukaan perusteeton, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämät perustelut ovat yhteisön oikeuden mukaisia.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

76 On todettava, että valituksenalaisen tuomion 650—652 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti kolme perustetta sille, että se ei katsonut tarpeelliseksi vertailla keskenään riidanalaisessa päätöksessä määrättyjen sakkojen määrää sekä Kartonki- ja Sementti-päätöksissä määrättyjen sakkojen määrää.

77 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomautti valituksenalaisen tuomion 650 ja 651 kohdassa aivan oikein, että sekä riidanalainen päätös että Kartonki- ja Sementti-päätökset on tehty ennen komission suuntaviivojen antamista, eikä niissä tämän vuoksi ole käytetty suuntaviivojen mukaista menetelmää, jossa edellytetään perussakkoa ja kilpailusääntöjen rikkomisen kestoajan mukaisia korotuksia.

78 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa valituksenalaisen tuomion 652 kohdassa, että riidanalaisen päätöksen tosiseikaston ja oikeuskysymysten muodostama viitekehys poikkeaa Kartonki- ja Sementti-päätösten vastaavasta viitekehyksestä niin paljon, ettei näiden päätösten yksityiskohtaisesta vertailusta ollut hyötyä arvioitaessa kantajalle tässä asiassa määrättävää sakkoa.

79 Näillä seikoilla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusteli oikeudellisesti riittävällä tavalla valituksenalaisen tuomion 649 kohdassa esittämäänsä arviointia, jonka mukaan mainituissa päätöksissä noudatetut sakkojen yleiset tasot eivät ole missään tapauksessa suoraan verrattavissa toisiinsa.

80 Tällöin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, vaan selvitti ne syyt, joiden vuoksi tällaista loukkausta ei voida osoittaa pelkästään vertailemalla mainituissa päätöksissä määrättyjen sakkojen määriä.

81 On korostettava, että vaikeus vertailla eri sopimuksiin eri markkinoilla ja joskus täysin eri aikoina osallistuneille yrityksille määrättyjen sakkojen määriä voi johtua myös tehokkaan kilpailupolitiikan täytäntöönpanon edellyttämistä olosuhteista. Tältä osin on huomautettava, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 644 kohdassa, ettei se, että komissio on aikaisemmin määrännyt tietynlaisista rikkomisista tietyntasoisia sakkoja, voi

estää sitä korottamasta tätä tasoa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa määrätyissä rajoissa, jos se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan tehokkuuden varmistamiseksi (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80—103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 109 kohta).

82 Kuten tämän tuomion 56 kohdassa huomautetaan, aritmeettisten laskentakaavojen käyttäminen sakkojen määrän määrittämiseksi ei voi poistaa komission harkintavaltaa asiassa.

83 Näiden seikkojen perusteella neljännen valitusperusteen toinen osa on perusteeton.

84 Neljäs valitusperuste on näin ollen perusteeton.

Viides valitusperuste

85 Viidennessä valitusperusteessa valittaja toteaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt useita oikeudellisia virheitä. Tämä valitusperuste jakautuu kolmeen osaan.

Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa

86 Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa koskee valituksenalaisen tuomion 140—143 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"140 Koska komissio oli asianmukaisesti osoittanut [kantajan] ja Aristrain Olaberrían [SL (jäljempänä Aristrain Olaberría)] osallistuneen yhtä suuressa määrin kilpailusääntöjen rikkomisiin, jotka on riidanalaisen päätöksen päätösosan 1 artiklassa todettu niiden osalta, ja koska näiden kahden yhtiön on katsottava olevan vain yksi perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu 'yritys', ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissio on tämän tapauksen erityisolosuhteet huomioon ottaen perustellusti katsonut ensimmäisen yhtiön olevan vastuussa jälkimmäisen menettelystä ja perustellusti ottanut riidanalaisen päätöksen päätösosan 4 artiklassa huomioon jälkimmäisen yhtiön liikevaihdon laskettaessa ensimmäisen yhtiön maksettavaa sakkoa.

141 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin katsoo, että milloin konsernin rakenne perheyrityksenä ja sen omistuksen jakautuneisuus on tehnyt mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi määrittää konsernia johtavan oikeushenkilön, jonka voitaisiin konsernin toiminnan yhteensovittamisesta vastaavana tahona katsoa olevan vastuussa siihen kuuluvien eri yhtiöiden tekemistä rikkomisista, komissiolla on ollut oikeus katsoa molempien tytäryhtiöiden [kantajan] ja Aristrain Olaberrían olevan yhteisesti vastuussa konsernin koko menettelystä, jottei näiden yhtiöiden eri oikeushenkilöllisyydestä johtuva muodollinen ero estäisi toteamasta niiden markkinakäyttäytymisen yhteneväisyyttä kilpailusääntöjen soveltamisessa (ks. asia [48/69] ICI v. komissio, tuomio [14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, Kok. Ep. II, s. 25] 140 kohta).

142 Tästä seuraa, että komissiolla on tässä tapauksessa ollut perusteet määrätä molemmille sisaryhtiöille vain yksi sakko, jonka määrä on laskettu viittaamalla niiden yhteenlaskettuun liikevaihtoon ja jonka maksamisesta ne ovat yhteisesti vastuussa.

143 Tästä seuraa myös, ettei komissio ole menetellyt lainvastaisesti sisällyttäessään päätöksen adressaatteihin vain Aristrain Madridin mutta laskiessaan sen sakon viittaamalla sen ja Aristrain Olaberrían yhteenlaskettuun liikevaihtoon, vaan komissio on pelkästään luopunut määräämästä viimeksi mainittua yhtiötä yhteisvastuulliseksi velalliskumppaniksi."

87 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on virheellisesti hyväksynyt sen, että komissio määräsi riidanalaisessa päätöksessä sakkoja ainoastaan sille säännöstenvastaisesta toiminnasta, jota harjoitti myös sen sisaryhtiö Aristrain Olaberría. Valittaja ei kiistä sitä, että molemmat yhtiöt kuuluvat samaan konserniin. Valittaja katsoo kuitenkin, ettei tämän seurauksena voi olla se, että koko konsernin menettelytavoista johtuvat sakot määrätään sattumanvaraisesti ainoastaan yhden yhtiön maksettavaksi.

88 Valittaja lisää, että riidanalaista päätöstä ei ole tältä osin perusteltu ja että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt virheen korvatessaan omilla perusteluillaan perustelut, joita ei ole esitetty.

89 Komissio katsoo, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole todetessaan, että molemmat sisaryhtiöt olivat yhteisvastuussa konsernin toiminnasta, lisännyt mitään komission väitteisiin, joiden mukaan molemmat yritykset kuuluvat samaan konserniin ja muodostavat "taloudellisen yrityskokonaisuuden". Myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 135—143 kohdassa esittämät päätelmät ovat komission mukaan lainmukaisia.

90 Komissio katsoo, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole "kirjoittanut uudelleen" riidanalaista päätöstä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ainoastaan vahvisti, ettei sitä, että komissio on määrännyt sakon ainoastaan toiselle kyseessä olevista yrityksistä eikä ole maininnut yhteisvastuullista velallista, voida käyttää tämän päätöksen kumoamisperusteena.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

91 Riidanalaisen päätöksen 16 perustelukappaleen b alakohdassa todetaan seuraavaa:

"José María Aristrain Madrid SA ja José María Aristrain SA, joita jäljempänä kutsutaan nimellä Aristrain, ovat terästeollisuusyhtiöitä, jotka kuuluvat Aristrain-konserniin, jonka pääoman omistaa Aristrainin perhe. Vuonna 1990 konsernin liikevaihto oli 73 216 miljoonaa Espanjan pesetaa, joista — — tuli teräsputkista. José María Aristrain Madrid SA ja José María Aristrain SA tunnetaan nykyään nimillä Siderúrgica Aristrain Madrid SL ja Siderúrgica Aristrain Olaberría SL."

92 Tämän jälkeen riidanalaisessa päätöksessä puhutaan pelkästään Aristrainista, jolla tarkoitetaan sekä valittajaa että Aristrain Olaberríaa siltä osin kuin kyse on osallisuudesta moitittuihin menettelytapoihin ja siitä, kuka rikkomisista on vastuussa.

93 Seuraamusten osalta riidanalaisen päätöksen 323 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Tämä päätös on osoitettu kahdesta Aristrain-yhtiöstä, jotka molemmat tuottavat teräspalkkeja, toiselle eli Siderúrgica Aristrain Madrid SL:lle, aiemmin José

María Aristrain Madrid. Sille määrätyssä sakossa otetaan huomioon myös Siderúrgica Aristrain Olaberría SL:n, aiemmin José María Aristrain SA, menettelytavat."

94 On todettava, että tässä perustelukappaleessa esitetään riidanalaisen päätöksen adressaatin määrittämistä koskeva komission valinta, mutta sitä ei perustella millään tavalla.

95 Sitä, että valittajan ja Aristrain Olaberrían menettelytapojen vuoksi määrättyjen sakkojen maksajaksi määrättiin ainoastaan valittaja, ei voida ymmärtää varsinkaan, kun riidanalaisen päätöksen 16 perustelukappaleen b alakohdassa komissio myöntää kyseessä olevan kaksi erillistä yhtiötä eikä tässä päätöksessä mainita lainkaan kilpailusääntöjen rikkomisten syyksiluettavuuteen liittyviä erityisiä olosuhteita, minkä perusteella voidaan ymmärtää, että nämä rikkomiset on luettava kunkin yhtiön syyksi niiden omien toimien suhteessa.

96 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yrityksen voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yrityksen kilpailunvastaisesta käyttäytymisestä, jos tämä toinen yritys ei ole päättänyt markkinakäyttäytymisestään itsenäisesti vaan on pääasiallisesti noudattanut ensin mainitun yrityksen antamia ohjeita erityisesti näitä yrityksiä yhdistävien taloudellisten ja oikeudellisten suhteiden vuoksi (asia C-294/98 P, Metsä-Serla ym. v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-10065, 27 kohta).

97 Käsiteltävänä olevassa asiassa riidanalaisessa päätöksessä ei kuitenkaan osoiteta, että valittajalla olisi Aristrain Olaberríassa sellainen määräysvalta, ettei viimeksi mainitulla ole mitään todellista mahdollisuutta määritellä itsenäisesti toimintatapaansa markkinoilla.

98 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 141 kohdassa todennut virheellisesti, että yhden yhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa konsernin kaikista toimista, vaikka tätä yhtiötä ei voida pitää konsernia johtavana oikeushenkilönä, joka oli vastuussa konsernin toiminnan yhteensovittamisesta.

99 Tältä osin on todettava, että pelkästään se, että kahden eri liikeyhtiön osakepääoman omistaa sama henkilö tai perhe, ei ole riittävää, jotta voitaisiin osoittaa näiden yhtiöiden olevan taloudellinen yksikkö, minkä seurauksena yhteisön kilpailuoikeuden mukaan on se, että yhden yhtiön voidaan katsoa olevan vastuussa toisen yhtiön toiminnasta ja että yksi yhtiö voidaan velvoittaa maksamaan toiselle määrätty sakko.

100 Riidanalaista päätöstä ei ole tältä osin perusteltu, ja se on jopa sisäisesti ristiriitainen, sillä sen perusteella voidaan ymmärtää, että todettujen rikkomisten on katsottava olevan yhteisesti molempien yhtiöiden vastuulla, mutta siinä on määrätty ainoastaan yksi niistä maksamaan yhteinen sakko molempien toimista.

101 Tästä seuraa, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei todennut riidanalaisen päätöksen perustelujen puutteellisuutta tältä osin ja kun se katsoi valituksenalaisen tuomion 142 kohdassa, että komissio saattoi perustellusti määrätä yhteisvastuullisesti molemmille yhtiöille yhden sakon, jonka määrä laskettiin niiden yhteenlasketun liikevaihdon perusteella, ja kyseisen tuomion 143 kohdassa, että komissio saattoi vaatia tämän sakon maksamista ainoastaan valittajalta, se teki oikeudellisia virheitä, joiden vuoksi valituksenalainen tuomio on kumottava näiltä osin.

102 Koska riidanalainen päätös kumotaan tässä ainoastaan osittain, on jatkettava valitusperusteiden tutkimista.

Viidennen valitusperusteen toinen osa

103 Viidennen valitusperusteen toinen osa koskee valituksenalaisen tuomion 624—628 kohtaa. Kyseisen tuomion 627 ja 628 kohta kuuluvat seuraavasti:

"627 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa erityisesti mainittuihin kolmeen todisteeseen, jotka ovat Usinor Sacilorin, Peine-Salzgitterin ja Euroferin laatimia sisäisiä muistioita, ole viitattu kolmea asianosaista koskevana erityisenä raskauttavana olosuhteena, vaan niillä on ollut tarkoitus osoittaa yhdessä 305 ja 306 perustelukappaleen kanssa, että kaikki riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevat yritykset ovat tietoisesti rikkoneet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kieltoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo jo esitetyistä syistä, ettei kantaja ole voinut olla tietämättä, että sen menettely on ollut laitonta.

628 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, ettei riidanalaisen päätöksen 305—307 perustelukappaleessa olevaa tähän perustuvaa kantajan menettelyyn liittynyttä raskauttavaa seikkaa koskevaa lausumaa ole syytä poistaa, ilman että olisi tarpeen tutkia, oliko se tietoinen Ruostumaton teräs -asian yhteydessä toteutetuista tutkimuksista ja voidaanko riidanalaisen päätöksen 307 kohdassa mainittuihin kolmeen asiakirjaan vedota kantajaa vastaan."

104 Valittaja väittää, että valituksenalaisessa tuomiossa on rikottu yhteisön oikeutta, kun sitä vastaan on käytetty toisten yritysten osalta esitettyjen todisteiden nojalla sitä raskauttavaa asianhaaraa, että valittaja on tiennyt menettelytapojensa lainvastaisuudesta, ja kun siinä ei osoiteta kyseisen väitteen totuudenmukaisuutta.

105 Komissio katsoo, että valitusperusteen tämä osa on jätettävä tutkimatta, koska se koskee tosiseikkojen arviointia. Komission mukaan se ei ole myöskään perusteltu, koska siinä on otettu huomioon vääristyneellä tavalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustelut, jotka on kuitenkin esitetty selvästi valituksenalaisen tuomion 627 ja 628 kohdassa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

106 On todettava, että valitusperusteen tämä osa on seurausta valituksenalaisen tuomion ilmeisen virheellisestä tulkinnasta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole päätellyt sitä, että valittaja tiesi menettelytapojensa lainvastaisuudesta, riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa mainitun, muilta yrityksiltä saadun todistusaineiston perusteella, vaan totesi tämän muiden arviointien yhteydessä, joita valittaja ei ole kiistänyt. Näitä ovat erityisesti valituksenalaisen tuomion 541—548 kohdassa esitetyt arvioinnit, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että valittaja tiesi menettelytapojensa lainvastaisuudesta, ja hylkäsi väitteen, joka koski valittajan vilpitöntä mieltä.

107 Tästä seuraa, että viidennen valitusperusteen toinen osa on ilmeisen perusteeton.

Viidennen valitusperusteen kolmas osa

108 Viidennen valitusperusteen kolmas osa koskee valituksenalaisen tuomion 226 kohtaa, jossa todetaan seuraavaa:

"Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan mukaan komissio on katsonut kantajan osallistuneen [Euroferin niin kutsutussa 'teräspalkkikomiteassa'] tehtyyn kilpai-

lusääntöjen rikkomiseen eli hintojen vahvistamiseen. Sakon määrän vahvistamisen perusteena on pidetty 1.1.1989 ja 31.12.1990 välistä 24 kuukauden ajanjaksoa (ks. riidanalaisen päätöksen 80—121, 223—243, 311, 313 ja 314 perustelukappale ja päätösosan 1 artikla). Tältä osin on totta, että riidanalaisen päätöksen 4 artiklan espanjan- ja ranskankielisissä versioissa todetaan, että kantajalle määrätty sakko on määrätty '31.12.1989 jälkeen' tehdyistä kilpailusääntöjen rikkomisista. Sekä mainitun 4 artiklan saksan- ja englanninkielisistä versioista että riidanalaisen päätöksen perusteluista (ks. 313 ja 314 perustelukappale, jotka koskevat Espanjan liittymisasiakirjan mukaisen siirtymävaiheen vaikutusta asiaan, ja 1 artikla, jonka mukaan Aristrain on osallistunut teräspalkkikomiteassa tehtyyn rikkomiseen eli hintojen vahvistamiseen 24 kuukauden ajan), jonka valossa päätöksen päätösosaa on tulkittava, ilmenee kuitenkin, että tämän päivämäärän mainitseminen päivämäärän 31.12.1988 sijasta on pelkkä kirjoitusvirhe, joka ei vaikuta riidanalaisen päätöksen sisältöön (ks. asia C-30/93, AC-ATEL Electronics Vertriebs, tuomio 2.6.1994, Kok. 1994, s. I-2305, 21—24 kohta)."

109 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut yhteisön oikeutta, kun se on katsonut, ettei tällaisella riidanalaisen päätöksen päätösosassa olevalla "kirjoitusvirheellä" ole merkitystä.

110 Valittaja katsoo lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli epäjohdonmukainen, kun se valituksenalaisen tuomion 226 kohdassa viittasi riidanalaisen päätöksen saksan- ja englanninkieliseen toisintoon todistaakseen ja vahvistaakseen sen, että kyse on virheestä, vaikka kyseisen tuomion 209 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi vastauksenaan valittajan väitteeseen, jonka mukaan kyseisen päätöksen italiankielisessä toisinnossa on havaittu virheitä, ainoastaan, että tämä "on — — merkityksetöntä, koska riidanalaisen päätöksen italiankielistä versiota ei ole osoitettu kantajalle".

111 Komissio katsoo, että tämä väite on perusteeton. Vaikka myönnettäisiin, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voinut viitata riidanalaisen päätöksen muunkielisiin toisintoihin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on komission mukaan kuitenkin perustellut riittävästi havaittua virhettä koskevaa luonnehdintaansa viittaamalla tämän päätöksen perusteluihin, mitä valittaja ei kiistä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

112 Valitusperusteen tässä osassa valittaja katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut riidanalaisen päätöksen huomioon vääristyneellä tavalla, kun se on todennut, että valittajalle määrättiin sakko 31.12.1989 jälkeen tapahtuneista rikkomisista, vaikka tämän päätöksen 4 artiklan espanjan- ja ranskankielisissä toisinnoissa todetaan, että kyseinen sakko määrätään "31.12.1989 jälkeen" tapahtuneista rikkomisista.

113 Tältä osin riittää, kun todetaan, että riidanalaisen päätöksen 80—121, 223—243 ja 311 perustelukappaleesta sekä erityisesti sen 313 ja 314 perustelukappaleesta ja 1 artiklasta, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsee valituksenalaisen tuomion 226 kohdassa, seuraa, että kilpailusääntöjen rikkomisen katsotaan kestäneen 24 kuukautta ajanjaksolla, joka alkoi 1.1.1989 ja päättyi 31.12.1990.

114 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti ja ottamatta riidanalaisen päätöksen sisältöä huomioon vääristyneellä tavalla todennut, että päivämäärän 31.12.1989 mainitseminen päivämäärän 31.12.1988 sijasta riidanalaisen päätöksen 4 artiklan espanjan- ja ranskankielisissä toisinnoissa on kirjoitusvirhe.

115 Koska tällainen ilmeinen aineellinen virhe ei vaikuta toimen pätevyyteen, vaan antaa toimen antajalle korkeintaan mahdollisuuden korjata virhe, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 226 kohdassa myös perustellusti todennut, ettei tämä pelkkä kirjoitusvirhe vaikuta riidanalaisen päätöksen sisältöön.

116 Tästä seuraa, että viidennen valitusperusteen kolmas osa on perusteeton.

117 Edellä esitetyn perusteella viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa on perusteltu, ja se on muilta osin perusteeton.

Kuudes valitusperuste

118 Kuudennen valitusperusteen mukaan yhteisön oikeutta on rikottu siten, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta on tulkittu ja sovellettu väärin siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole oikealla tavalla ottanut huomioon Espanjan pesetan devalvoitumista ecuun nähden, mistä on valittajan mukaan seurannut, että valittajalle määrätty sakko on suurentunut suhteessa sellaisissa jäsenvaltioissa toimiville yrityksille määrättyihin sakkoihin, joiden valuutta ei ole devalvoitunut tai on revalvoitunut.

119 Tämä valitusperuste koskee valituksenalaisen tuomion 658—666 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"658 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että riidanalaisen päätöksen 4 artiklan sanamuodon mukaan asiassa määrätyt sakot on maksettava ecuina.

659 On syytä huomauttaa, ettei mikään estä komissiota ilmaisemasta sakon määrää ecuina, joka on kansalliseksi valuutaksi muunnettavissa oleva rahayksikkö. Sitä paitsi yritykset voivat sen ansiosta helpommin vertailla

asiassa määrättyjä sakkoja. Mahdollisuus muuntaa ecu kansalliseksi valuutaksi erottaa tämän valuuttayksikön [6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston] asetuksen N:o 17 [perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (EYVL 1962, 13, s. 204)] 15 artiklan 2 kohdassa mainitusta 'laskentayksiköstä', josta yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaisesti todennut, että kun laskentayksikkö ei ole maksuväline, sakon määrä on välttämättä määritettävä kansallisena valuuttana (yhdistetyt asiat 41/73, 43/73 ja 44/73, Société anonyme générale sucrière ym. v. komissio, tuomio 9.3.1977 — Tulkinta, Kok. 1977, s. 445, 15 kohta).

660 Kantajan esittämää arvostelua, jossa riitautetaan komission käyttämän menetelmän, jonka mukaan yritysten viiteliikevaihto muunnetaan ecuiksi saman vuoden (1990) keskimääräisellä vaihtokurssilla, laillisuus, ei voida hyväksyä, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo katsonut asiassa T-334/94, Sarrió vastaan komissio, 14.5.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. II-1439, 394 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

661 Ensinnäkin on todettava, että komission on yleensä käytettävä yhtä ja samaa menetelmää laskiessaan sakkoja, joita yrityksille määrätään seuraamuksena samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 122 kohta).

662 Jotta komissio voisi verrata eri yritysten omana kansallisena valuuttanaan ilmoittamia liikevaihtoja, sen on muunnettava liikevaihdot yhdeksi ja samaksi rahayksiköksi. Koska ecun arvo määräytyy kaikkien jäsenvaltioiden kansallisten valuuttojen arvon perusteella, komissio on aiheellisesti muuntanut kaikkien yritysten liikevaihdot ecuiksi.

663 Komissio on samoin aiheellisesti käyttänyt perustana viitevuoden (1990) liikevaihtoja ja muuntanut ne ecuiksi saman vuoden keskimääräisillä vaihtokursseilla. Kun komissio on ottanut huomioon kunkin yrityksen liikevaihdon viitevuodelta eli rikkomisajan viimeiseltä täydeltä vuodelta, se on voinut arvioida kunkin yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa sekä kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen laajuutta, koska näillä seikoilla on merkitystä arvioitaessa kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta (ks. [em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio], tuomion 120 ja 121 kohta). Kun komissio on liikevaihtoja ecuiksi muuntaessaan käyttänyt viitevuoden keskimääräistä vaihtokurssia, se on voinut välttää sen, että kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisen jälkeen tapahtuneet valuuttakurssivaihtelut vaikuttaisivat yritysten koon ja taloudellisen vallan sekä kilpailusääntöjen rikkomisen laajuuden arviointiin kunkin osalta ja siten kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnin on nimittäin perustuttava todelliseen taloudelliseen tilanteeseen, sellaisena kuin se ilmeni silloin, kun kilpailusääntöjen rikkominen tapahtui.

664 Väitettä, jonka mukaan viitevuoden liikevaihto olisi pitänyt muuntaa ecuiksi päätöksen tekopäivän vaihtokurssilla, ei näin ollen voida hyväksyä. Sellaisella sakkojen laskentamenetelmällä, jossa käytetään viitevuoden keskimääräistä vaihtokurssia, voidaan välttää ne sattumanvaraiset vaikutukset, joita aiheutuu viitevuoden ja päätöksen tekovuoden välillä kansallisten valuuttojen todellisissa arvoissa mahdollisesti tapahtuvista muutoksista, joita tässä asiassa todella on tapahtunut. Vaikka tämä menetelmä voikin johtaa siihen, että tietyn yrityksen maksettavaksi tulee määrä, joka kansallisena valuuttana ilmaistuna on nimellisarvoltaan suurempi tai pienempi kuin mitä sen maksettavaksi olisi tullut sovellettaessa päätöksen tekopäivän vaihtokurssia, tämä on vain looginen seuraus eri kansallisten valuuttojen todellisten arvojen vaihteluista.

665 On lisättävä, että yritykset, joille päätös on osoitettu, yleensä toimivat useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa paikallisten edustajien välityk-

sellä. Näin ollen ne toimivat käyttäen useita kansallisia valuuttoja. Kantaja itse saa huomattavan osan liikevaihdostaan vientimarkkinoilta (kantajan tilintarkastajien 27.1.1995 päivätyn kirjeen mukaan kantajalle vuonna 1990 teräspalkeista kertynyt liikevaihto on ollut 6 067 974 000 ESP Espanjassa ja 3 853 431 000 ESP muualla EHTY:ssä; sen sisaryhtiön Aristrain Olaberrían vastaavat luvut ovat 12 717 803 000 ESP ja 5 109 707 000 ESP). Kun päätöksessä, kuten riidanalaisessa päätöksessä, määrätään seuraamuksia perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisesta ja kun yritykset, joille päätös on osoitettu, yleensä toimivat useissa jäsenvaltioissa, viitevuoden liikevaihto, joka on muunnettu ecuiksi saman vuoden keskimääräisellä vaihtokurssilla, on yrityksen kaikissa eri toimintamaissa saamien liikevaihtojen summa. Tällaisessa muuntamisessa otetaan siis täydellisesti huomioon kyseisten yritysten taloudellinen tilanne viitevuonna.

666 Kantajan väite on edellä esitetyn perusteella hylättävä."

120 Valittaja riitauttaa sakon määrän määrittämisen relevanttien liikevaihtojen perusteella, jotka on muunnettu viitevuoden keskimääräisellä muuntokurssilla, kun taas sakko olisi maksettava kansallisena valuuttana maksupäivää edeltävänä päivänä sovellettavan muuntokurssin mukaisesti.

121 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen todetessaan, että komission oli muunnettava ilmoitetut eri liikevaihdot samaan rahayksikköön, jotta se pystyisi vertailemaan niitä. Valittaja katsoo, että ainoastaan liikevaihtoon sovelletun prosenttiosuuden, joka määräytyy sen perusteella, kuinka kauan kilpailusääntöjen rikkominen on kestänyt ja mikä on kunkin yrityksen osallisuus rikkomiseen, perusteella voidaan määrittää, onko jokin määrätyistä sakoista suurempi kuin toinen.

122 Valittaja toteaa, ettei ole mitään objektiivista syytä, jonka vuoksi olisi perusteltua käyttää tätä järjestelmää, ja että sen soveltaminen johtaa niiden yritysten syrjintään, joiden kansallinen valuutta on devalvoitunut viitevuosien aikana, ja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut kohtuusperiaatetta, koska se on hyväksynyt valinnan, jonka komissio on tehnyt mahdollisten eri laskentamenetelmien joukosta.

123 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole myöskään ottanut huomioon sitä, että sakon maksamisajankohta on eri kuin sakon määrän vahvistamisajankohta.

124 Komission mukaan valitusperuste on perusteeton, eikä valittaja esitä mitään muuta käyttökelpoista menetelmää.

125 Komission mielestä on johdonmukaista, että perustana käytetään sen vuoden liikevaihtoa ja vaihtokurssia, jona kilpailusääntöjä on rikottu, koska tällöin saadaan todenmukaisempi kuva rikkomisen merkityksestä sen tapahtumishetkellä ja koska näin pystytään tarkemmin ottamaan huomioon kaikki kilpailusääntöjen rikkomisesta mahdollisesti saadut edut.

126 Komissio täsmentää, ettei sakkoa ole pakko maksaa kansallisena valuuttana, vaan se voidaan maksaa myös ecuina.

127 Komissio huomauttaa lisäksi, että sakon määräämisajankohdan ja sen maksuajankohdan muuntokurssit poikkeavat toisistaan, mutta tämä johtuu siitä, että valittaja päätti maksaa sakon myöhemmin kuin silloin, kun sakon määrä vahvistettiin. Kyseinen yritys olisi voinut tallettaa sakon määrän pankkitilille vuonna 1994.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

128 On katsottava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti todennut, että kunkin yrityksen liikevaihdon huomioon ottaminen viitevuodelta eli kilpailusääntöjen rikkomisen toteuttamisajan viimeiseltä täydeltä vuodelta oli asianmukaista kunkin yrityksen toteuttaman kilpailusääntöjen rikkomisen laajuuden arvioimiseksi. Silloin kun arvioidaan yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa kilpailusääntöjen rikkomisajankohtana, on väistämättä otettava huomioon kyseisen ajankohdan liikevaihto eikä sitä liikevaihtoa, joka saatiin sakon määräämistä koskevan päätöksen tekoajankohtana (ks. vastaavasti em. asia Sarrió v. komissio, tuomion 86 kohta).

129 Valittaja ei ole osoittanut, miten tämän viitevuoden käyttäminen loukkaisi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai suhteellisuusperiaatetta. Päinvastoin yhteisen viitevuoden käyttäminen kaikille samaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneille yrityksille takaa sen, että kutakin yritystä kohdellaan samalla tavoin kuin muita yrityksiä, koska seuraamukset määritetään yhdenmukaisesti ottamatta huomioon ulkoisia ja sattumanvaraisia seikkoja, jotka olisivat voineet vaikuttaa liikevaihtoon rikkomisen viimeisen toteuttamisvuoden ja sakkopäätöksen tekemisajankohdan välisenä aikana. Sen avulla, että viitevuosi kuului ajanjaksoon, jolloin rikkominen tapahtui, oli mahdollista arvioida rikkomisen laajuutta tämän ajanjakson taloudellisen tilanteen valossa.

130 Sen osalta, että sakko vahvistetaan ecuina sellaisen liikevaihdon perusteella, joka muunnetaan ecuiksi vuoden 1990 vaihtokurssilla, on aluksi korostettava, että viitevuoden liikevaihdon muuntamisella tuon ajankohdan vaihtokurssilla voidaan välttää se, että ulkoisten ja sattumanvaraisten tosiseikkojen, kuten kansallisten valuuttojen myöhempien arvonmuutosten, huomioon ottaminen vääristäisi kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden eri yritysten kokoa (ks. em. asia Sarrió v. komissio, tuomion 86 kohta).

131 Tämän jälkeen on todettava, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa ei kielletä sakon vahvistamista ecuina. Päinvastoin perusteena yhteisen valuutan käyttämiseen samaan rikkomiseen osallistuneille yrityksille määrättävää sakkoa vahvistettaessa on pyrkimys määrätä näille yrityksille seuraamus yhdenmukaisella tavalla.

132 Rahan arvon vaihtelusta on todettava, että kyse on epävarmuustekijästä, joka saattaa tuottaa yhtä hyvin etuja kuin haittoja ja johon yritysten täytyy tavanmukaisesti varautua liiketoiminnassaan ja jonka olemassaolo ei sellaisenaan tee kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja rikkomisajan viimeisen vuoden liikevaihdon perusteella lainmukaisesti määrätyn sakon suuruutta epäasianmukaiseksi (ks. em. asia Sarrió v. komissio, tuomion 89 kohta).

133 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti ja loukkaamatta yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tai suhteellisuusperiaatetta todennut valituksenalaisen tuomion 659—666 kohdassa, että komission käyttämän sakon laskemistapa on perusteltu.

134 Kuudes valitusperuste on näin ollen perusteeton.

Seitsemäs valitusperuste

135 Seitsemännen valitusperusteen mukaan yhteisön oikeutta on rikottu, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole velvoittanut komissiota korvaamaan vakuuden antamisesta tai sakon mahdollisesta maksamisesta aiheutuvia kuluja ja korkoja.

136 Tämä valitusperuste koskee valituksenalaisen tuomion 710—712 ja 717 kohtaa, joissa todetaan seuraavaa:

"710 Tältä osin on korostettava, että perustamissopimuksen 39 artiklan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostetulla kanteella ei ole lykkäävää vaikutusta. Sen vuoksi komissiolla ei ole velvollisuutta kohdella samalla tavalla yritystä, joka nostaen kanteen tai jättäen sen nostamatta maksaa sakon sen normaalina eräpäivänä mahdollisesti käyttäen hyväkseen komission sille kenties, niin kuin tässä tapauksessa, tarjoamaa mahdollisuutta maksaa sakko useassa erässä edullisella korolla, ja yritystä, joka haluaa siirtää kyseisen maksun lopullisen tuomion julistamiseen asti. Viimeksi mainitussa tilanteessa on nimittäin poikkeustapauksia lukuun ottamatta katsottava, että normaalin korkokannan mukaisten viivästyskorkojen soveltaminen on perusteltua (ks. asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 141 kohta; asia 107/82 R, AEG v. komissio, määräys 6.5.1982, Kok. 1982, s. 1549 ja asia 392/85 R, Finsider v. komissio, määräys 7.3.1986, Kok. 1986, s. 959).

711 Lisäksi on syytä korostaa, että asianomaisille yrityksille tarjottu mahdollisuus maksaa sakkonsa viitenä vuotuisena eränä, joille on niiden erääntymiseen asti maksettava ERYR-peruskorkoa, yhdistettynä mahdollisuuteen saada perintätoimet siirretyksi kanteen nostamisen perusteella on edullisempi kuin lauseke, jota komissio vakiintuneesti käyttää yhteisöjen tuomioistuimissa nostettavien kanteiden varalta. Komission noudattamista yleisistä toimintaperiaatteista nimittäin ilmenee, että sen sakon maksamisen lykkäämisen yhteydessä vaatima korko vastaa ERYR:n omiin ecu-määräisiin toimenpiteisiinsä asianomaisen päätöksen tekemistä edeltävänä kuukautena soveltamaa korkokantaa lisättynä 1,5 prosenttiyksiköllä. Useassa erässä tapahtuvan maksun valitseminen sen sijaan siirtää sakon neljän viidesosan erääntymispäivää ja samalla siirtää myöhemmäksi tämän korkokannan soveltamisen.

712 Vaatimus [28.2.1994 päivätyn kirjeen, jolla komissio antoi riidanalaisen päätöksen tiedoksi kantajalle] kumoamisesta on sen vuoksi hylättävä perusteettomana, eikä asiassa ole tarpeen lausua siitä, onko kyseinen [kirje] kumoamiskanteen kohteeksi kelpaava erillinen päätös.

— —

717 Kantajan vaatimusta vastaajan velvoittamisesta korvaamaan hallinnollisen menettelyn aikana syntyneet kulut ei sen vuoksi voida hyväksyä."

137 Valittaja moittii sitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksynyt sen vaatimusta komission velvoittamisesta korvaamaan vakuuden antamisesta tai sakon mahdollisesta maksamisesta aiheutuvat kulut ja korot. Valittaja perusteli tätä vaatimustaan riidanalaista päätöstä sen mukaan rasittavilla säännöstenvastaisuuksilla ja katsoo, että nämä kulut ja korot ovat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 91 artiklassa tarkoitettuja korvattavia kuluja.

138 Valittaja mainitsee valituksenalaisen tuomion 109—116 kohdan, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusteli täyttä harkintavaltaansa valvoa komission EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan nojalla määräämien sakkojen laillisuutta, ja päättelee niiden perusteella, ettei riidanalainen päätös ollut lopullinen, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut vahvistanut sitä, ja että tämän vuoksi vakuuden antamisesta aiheutuvat kulut ja korot voivat tulla valittajan vastattaviksi vasta sitten, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valvonut tämän päätöksen laillisuutta kattavasti.

139 Valittaja vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion 717 kohdan, koska komissiota ei siinä velvoiteta korvaamaan vakuuden antamisesta tai sakon mahdollisesta maksamisesta aiheutuvia kuluja ja korkoja, ja katsoo korkojen alkavan juosta vasta siitä ajankohdasta alkaen, jolloin kyseinen tuomio on tullut lainvoimaiseksi.

140 Komissio väittää, että tämä valitusperuste on perusteeton.

141 Komissio ei ensinnäkään ymmärrä, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen voitaisiin katsoa väittäneen, että riidanalainen päätös olisi lopullinen vasta, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vahvistanut sen. Komission mukaan valittaja tulkitsee valituksenalaista tuomiota väärin.

142 Komissio toteaa seuraavaksi, että sen päätökset, joissa määrätään sakkojen maksamisesta, ovat EHTY:n perustamissopimuksen 92 artiklan mukaan täytäntöönpantavissa ja ettei yhteisöjen tuomioistuimissa nostetuilla kanteilla EHTY:n perustamissopimuksen 39 artiklan mukaan ole lykkäävää vaikutusta. Jos sakoille katsottaisiin kertyvän korkoa vasta siitä lukien, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vahvistanut ne, 39 artiklalle ei jäisi mitään normatiivista sisältöä, ja lisäksi tämä houkuttelisi nostamaan kanteita pelkästään sakkojen maksamisen lykkäämiseksi.

143 Lopuksi komissio viittaa valituksenalaisen tuomion 111—118 kohtaan, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ottanut kantaa Euroopan ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi Roomassa 4.11.1950 tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä EIOS) 6 artiklan rikkomista koskevaan valittajan väitteeseen sekä täyteen harkintavaltaan ja sen merkitykseen.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

144 On todettava, että valitusperuste perustuu virheelliseen ennakko-olettamaan, jonka mukaan täysi harkintavalta valvottaessa komission päätöksen laillisuutta merkitsisi tämän päätöksen väliaikaisuutta siltä osin kuin yhteisöjen tuomioistuin ei ole vahvistanut sitä.

145 Tältä osin riittää, kun huomautetaan yhtäältä, että EHTY:n perustamissopimuksen 92 artiklan mukaan komission päätös, jossa määrätään maksuvelvollisuus, voidaan panna täytäntöön pakkokeinoin eli ne voidaan panna täytäntöön ilman, että olisi odotettava jonkin edellytyksen täyttymistä tai noudatettava muodollisuuksia, ja toisaalta, että EHTY:n perustamissopimuksen 39 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä olevalla kanteella ei ole lykkäävää vaikutusta.

146 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 91 artiklasta ei myöskään seuraa, että kuluja, jotka aiheutuvat yritykselle EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan nojalla määrätyn sakon tietystä maksutavasta, jonka kyseinen yritys on valinnut, voitaisiin pitää ensiksi mainitussa määräyksessä tarkoitettuina korvattavina kuluina.

147 Tämän vuoksi seitsemäs valitusperuste on perusteeton.

Kahdeksas valitusperuste

148 Kahdeksannen valitusperusteen mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 33 artiklaa on rikottu ja menettelyllisiä takeita on loukattu,

sillä valituksenalaisen tuomion päätösharkinnan loppuvaiheeseen osallistui ja kyseisen tuomion allekirjoitti ainoastaan kolme niistä viidestä tuomarista, joista jaosto muodostui, kun asiassa pidettiin istunto.

149 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklan 1 ja 3 kohdassa määrätään seuraavaa:

"1. Jos tuomareita jonkun tuomarin estymisen tai poissaolon vuoksi on parillinen määrä, tämän työjärjestyksen 6 artiklassa tarkoitetun nuorimman tuomarin on pidättäydyttävä osallistumasta neuvotteluun, paitsi jos hän on esittelevä tuomari. Tällaisessa tapauksessa häntä arvojärjestyksessä välittömästi vanhemman tuomarin on pidättäydyttävä osallistumasta neuvotteluun.

— —

— —

3. Jos jaostossa ei saavuteta kolmen tuomarin päätösvaltaista määrää, tämän jaoston puheenjohtaja ilmoittaa siitä yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen presidentille, joka nimeää tuomarin jaoston kokoonpanon täydentämiseksi."

150 Työjärjestyksen 33 artiklan 1—5 kohdassa määrätään seuraavaa:

"1. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen neuvottelut pidetään suljetussa istunnossa.

2. Ainoastaan suulliseen käsittelyyn osallistuneet tuomarit saavat osallistua neuvotteluun.

3. Kukin neuvottelussa läsnä oleva tuomari esittää mielipiteensä perusteluineen.

— —

5. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisu muodostuu mielipiteistä, joihin enemmistö tuomareista lopullisen keskustelun jälkeen yhtyy. Äänestettäessä noudatetaan tämän työjärjestyksen 6 artiklassa määrättyyn arvojärjestykseen nähden käänteistä järjestystä."

151 Valituksenalaisen tuomion 77 kohta kuuluu seuraavasti:

"Suullinen käsittely päätettiin 27.3.1998 pidetyn istunnon lopuksi. Kaksi jaoston jäsentä ei voinut enää osallistua päätösharkintaan heidän toimikautensa päätyttyä 17.9.1998, minkä vuoksi päätösharkintaa jatkoivat sen jälkeen työjärjestyksen 32 artiklan mukaisesti ne kolme tuomaria, jotka ovat allekirjoittaneet tämän tuomion."

152 Valittaja väittää, että valituksenalaista tuomiota rasittaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 33 artiklan rikkominen, koska jaoston puheenjohtaja A. Kalogeropoulos ja tuomari C. P. Briët, jotka osallistuivat suulliseen käsittelyyn ja päätösharkinnan alkuvaiheeseen, eivät osallistuneet päätösharkinnan loppuvaiheeseen eivätkä allekirjoittaneet kyseistä tuomiota.

153 Valittajan mukaan tuomarin toimikauden loppuminen ei kuulu työjärjestyksen 32 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin estymis- tai poissaolotapauksiin. Valittaja väittää, että näissä olosuhteissa valituksenalaisella tuomiolla ei rikota pelkästään työjärjestyksen 33 artiklaa vaan sillä loukataan myös yhteisön oikeudella ja EIOS:lla suojattuja perustavanlaatuisia menettelyllisiä takeita, sillä päätösharkinta on kollegiaalisten tuomioistuinten keskeinen toimintamuoto.

154 Komissio väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklassa määrätään, että jaostossa on oltava kolme tuomaria, jotta se olisi päätösvaltainen, kuten tässä asiassa on ollut. Komissio katsoo lisäksi, että valittaja tulkitsee väärin työjärjestyksen 33 artiklaa, jota ei rikota silloin, kun kaikki suulliseen käsittelyyn osallistuneet tuomarit eivät voi osallistua päätösharkintaan, mutta kylläkin silloin, kun päätösharkintaan osallistuu tuomareita, jotka eivät ole osallistuneet suulliseen käsittelyyn.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

155 EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 18 artiklan toisen kohdan mukaan, jota sovelletaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen kyseisen perussäännön 44 artiklan nojalla, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätökset ovat päteviä vain, kun asian käsittelyyn osallistuu pariton määrä sen jäsenistä, ja kolmen tai viiden tuomarin jaostojen päätökset ovat päteviä vain silloin kun asian käsittelyyn osallistuu kolme tuomaria. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 32 artiklassa määrätään näiden määräysten täytäntöönpanosta.

156 Näitä määräyksiä sovellettaessa merkitystä ei ole sillä, onko estyminen lopullista vai tilapäistä. Toisin kuin valittaja väittää, kun tilapäisen estymisen tai poissaolon perusteella voidaan muuttaa ratkaisukokoonpanoa, jotta tuomareita olisi

pariton määrä, tämä pätee sitä suuremmalla syyllä, kun tuomari on lopullisesti estynyt esimerkiksi hänen toimikautensa päättymisen vuoksi.

157 Lisäksi on korostettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 33 artiklan 5 kohdan mukaan arvioitaessa sitä, onko päätösharkintaa koskevia työjärjestyksen määräyksiä noudatettu, on otettava huomioon se hetki, jolloin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen ratkaisevista toteamuksista on päätetty loppukeskustelun jälkeen.

158 Käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennettu toinen jaosto teki päätösharkintansa näin ollen pätevästi ainoastaan kolmen jäsenen kokoonpanossa, kun jaoston alun perin muodostaneesta viidestä jäsenestä kahden toimikausi päättyi suullisen käsittelyn ja päätösharkinnan alkuvaiheen jälkeen.

159 EIOS:n väitetyn rikkomisen osalta on todettava, että valittaja ainoastaan vetoaa tällaiseen rikkomiseen, muttei pyri millään tavoin osoittamaan, miten se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on noudattanut työjärjestyksensä määräyksiä, voisi rikkoa tämän yleissopimuksen määräyksiä.

160 Tästä seuraa, että kahdeksas valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Yhdeksäs valitusperuste

161 Yhdeksännen valitusperusteen mukaan EIOS:n 6 artiklaa on rikottu, kun valittajalta on evätty oikeus saada oikeudenmukainen tuomio kohtuullisen ajan kuluessa.

162 Valittajan mukaan komission haluttomuus antaa valittajalle oikeutta tutustua tämän puolustuksen kannalta tarpeellisiin asiakirjoihin sekä oikeudenkäyntimenettelyn kesto, joka oli yli viisi vuotta, hidastivat perusteettomasti riita-asian ratkaisemista siten, että valittajalle aiheutui tästä vakavaa vahinkoa. Valittaja väittää erityisesti, että komissio on vastuussa yli kolmen vuoden viiveestä oikeudenkäyntimenettelyssä, koska se ei soveltanut välittömästi EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklaa ja toimittanut vaadittuja asiakirjoja.

163 Komissio toteaa, että käsiteltävänä olevan asian olosuhteet poikkeavat niistä olosuhteista, joita yhteisöjen tuomioistuin tutki asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe vastaan komissio, 17.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-8417). Komissio katsoo, että sen on käsiteltävänä olevassa asiassa EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa asetetun velvoitteen, jonka mukaan sen on toimitettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kaikki asiaa koskevat asiakirjat, perusteella pitänyt tutkia kaikki asiakirjat ja ratkaista, mitkä niistä voidaan toimittaa valittajalle.

164 Komissio korostaa lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut todisteina toimivia asiakirjoja näin perusteellisesti nimenomaan valittajan aloitteesta.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

165 On huomautettava, että yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, jonka mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja erityisesti oikeutta kohtuullisen ajan kuluessa käytävään oikeudenkäyntiin sovelletaan myös niihin oikeudenkäynteihin, joiden kohteena on komission päätös siitä, että yritykselle määrätään sakkoa kilpailusääntöjen rikkomisesta (em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 21 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 179 kohta).

166 Käsittelyajan kohtuullisuutta on arvioitava kunkin asian ominaispiirteiden perusteella ja erityisesti sen perusteella, mikä merkitys oikeusriidalla on asianosaiselle, asian monitahoisuuden perusteella sekä kantajan ja toimivaltaisten viranomaisten käyttäytymisen perusteella (em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 29 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 187 kohta).

167 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tältä osin, ettei arviointiperusteiden luettelo kuitenkaan ole tyhjentävä eikä käsittelyajan kohtuullisuuden arviointi edellytä asian olosuhteiden järjestelmällistä tarkastelua kunkin arviointiperusteen valossa, kun menettelyn kesto vaikuttaa perustellulta yhden ainoan arviointiperusteen nojalla. Näitä arviointiperusteita käyttäen ratkaistaan, onko jonkin asian käsittelyaika ollut perusteltu vai ei. Niinpä asian monitahoisuudella tai kantajan viivästystä aiheuttavalla käyttäytymisellä voidaan perustella menettelyn ensi näkemältä liian pitkää kestoa. Käsittelyajan voidaan toisaalta katsoa olleen kohtuullista pidempi pelkästään yhden ainoan arviointiperusteen valossa, erityisesti silloin, kun menettelyn kesto on seurausta toimivaltaisten viranomaisten käyttäytymisestä. Tietyn hallintovaiheen kestoa voidaan tarvittaessa pitää heti kohtuullisena, kun se vaikuttaa olevan kyseisenlaisten asioiden keskimääräisen käsittelyajan mukainen (em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 188 kohta).

168 Käsiteltävänä olevassa asiassa on huomautettava, että oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa alkoi valittajan nostettua kumoamiskanteen riidanalaisesta päätöksestä 18.4.1994 ja päättyi valituksenalaisen tuomion antamiseen 11.3.1999. Menettely kesti siis lähes viisi vuotta.

169 Tällainen kesto on ensi näkemältä huomattava. On kuitenkin muistettava, että 11 yritystä nosti kumoamiskanteen samasta päätöksestä neljällä oikeudenkäyntikielellä.

170 Kuten valituksenalaisen tuomion 57—63 kohdassa huomautetaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on täytynyt käsitellä useita riitautuksia, jotka koskevat oikeutta tutustua hallinnolliseen menettelyyn liittyviin asiakirjoihin. Komissio toimitti 24.11.1994 yhteensä noin 11 000 riidanalaiseen päätökseen liittyvää asiakirjaa, mutta vetosi samalla siihen, ettei asianomaisille yrityksille annettaisi tietoja liikesalaisuuksia sisältävistä asiakirjoista eikä komission sisäisistä asiakirjoista, minkä vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täytyi kuulla asianosaisia tältä osin, tutustua kaikkiin asiakirjoihin ja määrittää, mihin asiakirjoihin kukin asianosainen sai tutustua.

171 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio,

19.6.1996 antamallaan määräyksellä (Kok. 1996, s. II-537) ratkaissut kysymyksen kantajien oikeudesta tutustua oikeudenkäyntiaineistoon sisältyviin komission toimittamiin sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin osaksi kantajilta itseltään, ja sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin tähän menettelyyn osallistumattomilta kolmansilta osapuolilta ja jotka komissio on luokitellut luottamuksellisiksi näiden kolmansien edun vuoksi.

172 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio 10.12.1997 antamallaan määräyksellä (Kok. 1997, s. II-2293) ratkaissut kantajien pyynnöt saada tutustua komission "sisäisiksi" luokittelemiin asiakirjoihin.

173 Toisin kuin valittaja väittää, komission ei voida katsoa olevan vastuussa yli kolmen vuoden viiveestä oikeudenkäyntimenettelyssä sen perusteella, että se ei noudattanut EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 23 artiklaa. Komissiolta näet pyydettiin tätä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 25.10.1994 saapuneella kirjeellä, ja komissio toimitti asiakirja-aineistonsa kirjaamoon 24.11.1994. Sen ei voida katsoa olevan vastuussa tiettyihin asiakirjoihin tutustumiseen liittyvistä oikeudellisista vaikeuksista, joista suurin osa oli uusia ja jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen piti ratkaista antamalla määräyksiä tutkittuaan ensin riitautettuja asiakirjoja.

174 Muiden yritysten, joita riidanalainen päätös koskee, vireille saattamat asiat on yhdistetty asian selvittämistä ja suullista käsittelyä varten. Kuten valituksenalaisen tuomion 64—74 kohdassa todetaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi lukuisista asian selvittämistoimista tämän oikeudenkäyntimenettelyn valmistelemiseksi. Tässä yhteydessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti kantajille useita kirjallisia kysymyksiä sekä määräsi asiakirjojen toimittamisesta ja todistajien kuulemisesta.

175 Suullinen käsittely päätettiin 27.3.1998 pidetyn istunnon lopuksi.

176 Valituksenalainen tuomio annettiin 11.3.1999 eli samana päivänä kuin kymmenen muuta tuomiota, joissa ratkaistiin riidanalaisesta päätöksestä nostetut kanteet.

177 Edellä esitetyn perusteella valituksenalaisen tuomion antamiseen päättyneen oikeudenkäyntimenettelyn kestoa selittävät moitittuun sopimukseen osallistuneiden ja riidanalaisesta päätöksestä kanteen nostaneiden yritysten määrä, joka edellytti näiden eri kanteiden samanaikaista tutkimista, oikeudelliset kysymykset, jotka liittyivät oikeuteen saada tutustua komission mittavaan asiakirja-aineistoon, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama asiakirja-aineiston syvällinen tutkiminen ja menettelymääräyksissä sille asetetut kielivaatimukset.

178 Tästä seuraa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäyntimenettelyn kesto on perusteltu, kun otetaan huomioon asian erityinen monitahoisuus.

179 Yhdeksäs valitusperuste on näin ollen perusteeton.

180 Edellä esitetyn perusteella ainoastaan viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa on perusteltu. Näin ollen valituksenalainen tuomio on kumottava siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi riidanalaisesta päätöksestä nostetun kumoamiskanteen perusteettomaksi siltä osin kuin se koskee valittajan velvoittamista maksamaan sakko, jossa otetaan huomioon myös Aristrain Olaberrían menettelytavat. Valitus on hylättävä muilta osin.

Pääasia

181 Yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön 61 artiklassa määrätään, että jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi ja yhteisöjen tuomioistuin kumoaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen, se voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi.

182 Tältä osin on todettava, että tämän tuomion 91—101 kohdassa esitetyt perustelut, joiden perusteella valituksenalainen tuomio kumotaan osittain, eivät ole sellaisia, että riidanalainen päätös olisi niiden perusteella kumottava kokonaan. Kyseisten perustelujen perusteella kyseinen päätös kumotaan ainoastaan siltä osin kuin siinä määrätään valittajan maksettavaksi sakon osa, jossa otetaan huomioon myös Aristrain Olaberrían menettelytavat.

183 Valittajalle virheellisesti määrätyn sakon osan suuruuden määrittäminen edellyttää muun muassa molempien yhtiöiden kirjanpitoasiakirjojen ja erityisesti kunkin yhtiön tuolloin teräspalkkialalla toteuttaman liikevaihdon tutkimista.

184 Näin ollen on todettava, että asia ei ole ratkaisukelpoinen. Näin ollen asia on palautettava ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen, joka määrittää valittajan vastattavaksi jätettävän sakon osan suuruudesta ja kumoaa riidanalaisen päätöksen sakon jäännöksen osalta sekä päättää myöhemmin oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-156/94, Aristrain vastaan komissio, 11.3.1999 antama tuomio kumotaan siltä osin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta Euroopan teräspalkkituottajien sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 16 päivänä helmikuuta 1994 tehdystä komission päätöksestä 94/215/EHTY nostettu kumoamiskanne on perusteeton siltä osin kuin se koskee Siderúrgica Aristrain Madrid SL:n velvoittamista maksamaan sakko, jossa otetaan huomioon myös Aristrain Olaberrían menettelytavat.

2) Valitus hylätään muilta osin.

3) Asia palautetaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen.

4) **Oikeudenkäyntikuluista päätetään myöhemmin.**

Wathelet Edward La Pergola

Jann von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 2 päivänä lokakuuta 2003.

R. Grass M. Wathelet

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja